

ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΙΚΗ

Ιστορία και σύγχρονη έρευνα

Η Ελίκη «εὐρεία», όπως την αποκαλεί ο Όμηρος, κτίστηκε στην περιοχή της Αιγιαλείας στη Β Πελοπόννησο γύρω στο 1400 π.Χ. από τον Ίωνα, γιο του Ξούθου και της Κρέουσας, όταν ο πρώτος εισέβαλε στην εύφορη Αιγιαλεία, ηγούμενος αποικίας των Ιώνων της Αττικής στην Πελοπόννησο. Την πόλη έκτισε ο Ίων προς τιμήν της γυναίκας του Ελίκης, μοναδικής κόρης του τελευταίου βασιλιά των Πελασγών Αιγιαλέων Σελινούντα με τον οποίο ήρθε σε συνεννόηση και τον διαδέχθηκε αργότερα στη βασιλεία. Το βασίλειο της Αιγιαλείας, που εκτεινόταν κατά μήκος της παραλίας από τη Σικυώνα μέχρι την Ήλιδα, διαμοιράσθηκε σε δώδεκα μέρη και οι κάτοικοί του Πελασγοί Αιγιαλείς ονομάστηκαν τώρα Ίωνες Αιγιαλείς. Στην πρωτεύουσα Ελίκη, μέγα κέντρο λατρείας του Ελικωνίου Ποσειδώνος, και στο ιερό του θεού συγκεντρώνονταν όλοι οι ανά την Αιγιαλεία Ίωνες για να τελέσουν τις σπουδαιότερες εορτές τους. Μνεία του σπουδαιότερου αυτού ιερού κάνει ο Όμηρος σε δύο σημεία της Ιλιάδος, ενώ στον κατάλογο των πλοίων την Ελίκη συγκαταριθμεί μαζί με τις άλλες πόλεις της επικράτειας του Αγαμέμνονα για τη συμμετοχή της στον Τρωικό πόλεμο με την αποστολή πλοίων.

Η κάθοδος των Δωριέων στην Πελοπόννησο προς τα τέλη της μυκηναϊκής περιόδου προκάλεσε τη μετακίνηση Μυκηναίων Αχαιών υπό τον Τισαμενό, εγγονό του Αγαμέμνονα, από τη Λακωνία και το Άργος προς την Αιγιαλεία όπου ζήτησαν να εγκατασταθούν συνοικώντας με τους Ίωνες. Στη μάχη που ακολούθησε οι Ίωνες που πολιορκήθηκαν στην Ελίκη νικήθηκαν από τους Αχαιούς και μετά από συνθηκολόγηση έφυγαν στην Αττική. Οι Αχαιοί έγιναν κύριοι της χώρας, που τώρα μετονομάστηκε σε Αχαΐα και δώδεκα πόλεις κτίστηκαν στα ίδια ακριβώς μέρη που είχαν πριν κατοικηθεί από Ίωνες. Με την κατάργηση της βασιλείας γύρω στο 800 π.Χ. οι πόλεις της Αχαΐας αποτέλεσαν ομοσπονδία, γνωστή ως Α΄ Αχαϊκή Συμπολιτεία με έδρα των συνελεύσεών της το Αμάριο ή Ομάριο Άλσος του Διός ή ιερό του Ομαγυρίου Διός στο

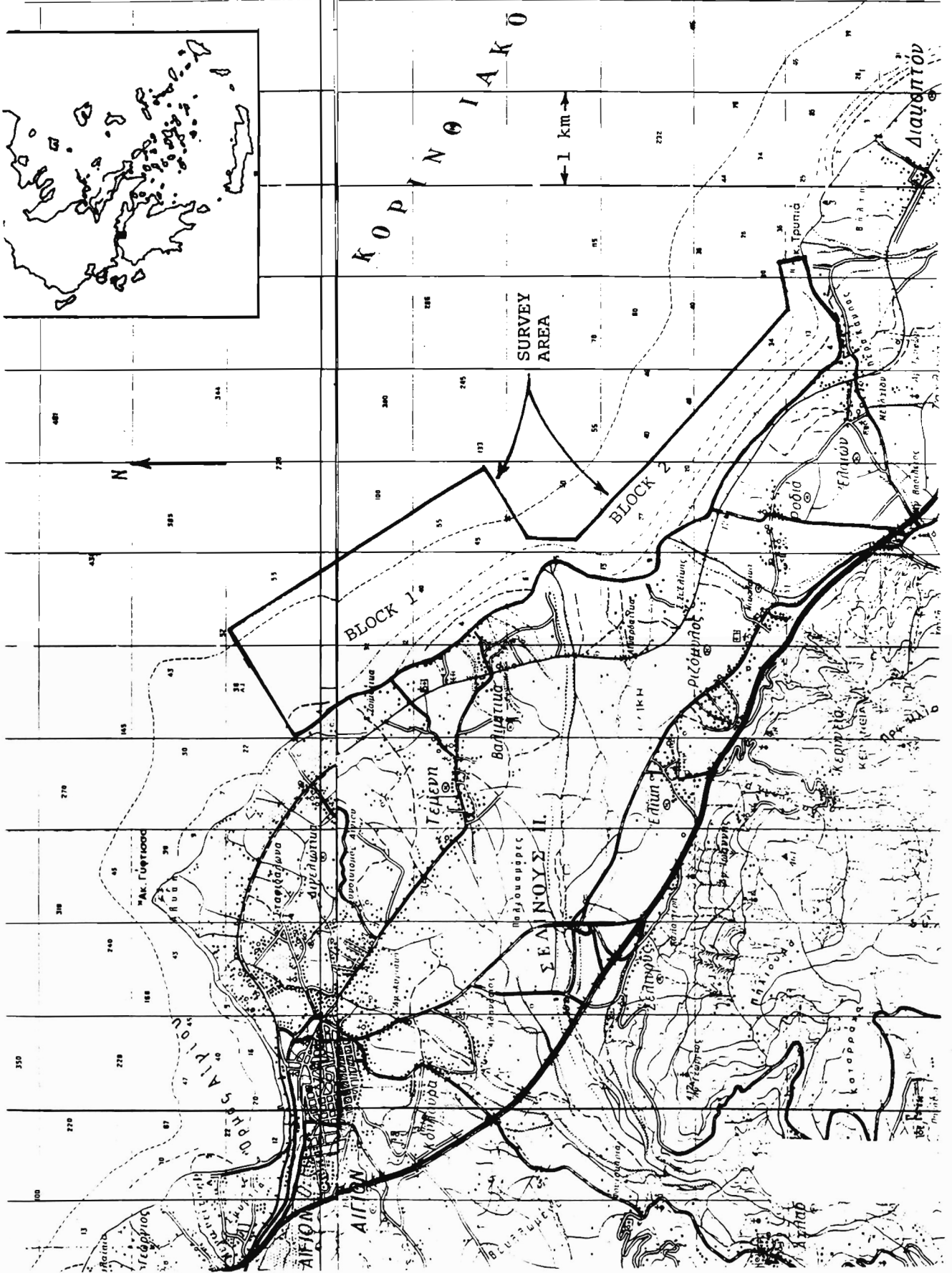
Αίγιο, αν το τελευταίο αναφερόμενο από τον Πausανία ταυτίζεται με το πρώτο.

Η Ελίκη, που υπήρξε η μητρόπολις της περιφέρειας για τον πλούτο και την τρυφή ζωή των κατοίκων της Συβάρεως στη Ν Ιταλία, κατείχε ανάμεσα στις αχαϊκές πόλεις θέση ηγετική που κράτησε μέχρι το 373/2 π.Χ., έτος της καταστροφής της από τρομακτικό σεισμό. Τη θέση της πήρε μετά την καταστροφή το Αίγιο, στην επικράτεια του οποίου προστέθηκαν όσα από τα εδάφη της Ελίκης δεν καταβυθίσθηκαν με το σεισμό το χειμώνα του 373 π.Χ.

Αιτία του αφανισμού της Ελίκης υπήρξε σύμφωνα με την παράδοση η οργή του Ποσειδώνου, θεού των σεισμών και της θάλασσας, επειδή οι κάτοικοί της ασέβησαν όχι μόνο γιατί αρνήθηκαν να δώσουν στους απεσταλμένους των Ιώνων από τη Μ. Ασία το άγαλμα του προστάτη θεού τους ή τουλάχιστον τα σχέδια των προγονικών τους ιερών αλλά κακομεταχειρίσθηκαν ή και σκότωσαν ακόμη τους πρεσβευτές ενώ αυτοί θυσίαζαν στο ιερό του Ποσειδώνου. Κάτοικοι της γειτονικής Βούρας που πήραν μέρος σ' αυτή την ανίερη πράξη προκάλεσαν επίσης την οργή του θεού και ο σεισμός κατέστρεψε κι αυτή την πόλη.

Στο είδος του σεισμού που εξαφάνισε την πόλη αναφέρεται ειδικότερα ο Pausanias που στο βιβλίο του των Αχαϊκών, κεφ. 24, αφιερώνει ένα μεγάλο μέρος (παρ. 6-12) στη συζήτηση για τα είδη των σεισμών και τα σημάδια που τους προαναγγέλλουν. Ο σεισμός που έγινε στην Ελίκη ήταν του πιο καταστροφικού είδους, «δλεθριώτατος» κατά τον περιηγητή (7, 24.11), η καταστροφή δε ολοκληρώθηκε από την ταυτόχρονη έξοδο της θάλασσας προς την ξηρά που κυριολεκτικά κατάπιε την πόλη με όλους τους κατοίκους της.

Αν και η χρονολογική σειρά των γεγονότων, όπως παρουσιάζονται από τον Pausanias, προκαλεί κάποια σύγχυση στην κατανόηση του φαινομένου της καταστροφής, η σεισμολογική ιστορία του Αιγίου και της περιοχής του, ιδιαίτερα μέσα από τα συμβάντα των ετών 1861 και 1963 — ισχυρό σεισμό

Εικόνα 1.

με καθίζηση μεγάλου τμήματος παραλιακής ζώνης και παλιρροϊκό κύμα αντίστοιχα —, φαίνεται να διασαφηνίζει ικανοποιητικά την αντίστοιχη περιγραφή του Πausανία.

Υπό το φως των συγκεκριμένων αυτών γεγονότων η καταστροφή του 373 π.Χ. φαίνεται να έχει ως εξής: παλιρροϊκό κύμα που προκλήθηκε από υποθαλάσσια κατολίσθηση κατέκλυσε την πεδιάδα και περικύκλωσε την Ελική, ακολούθησε ο ισχυρός σεισμός που κατέστρεψε την πόλη θάβοντας στα ερείπια τους κατοίκους και νέο κύμα που προκλήθηκε από την ισχυρή δόνηση κατακάλυψε την ήδη βυθισμένη από την πρώτη κατολίσθηση περιοχή παίρνοντας αυτή τη φορά στο βυθό και την πόλη με τους νεκρούς κατοίκους της. Το γεγονός, κατά τον σύγχρονο με την καταστροφή Ηρακλείδη, συνέβη νύχτα και αν και η πόλη απείχε από τη θάλασσα δώδεκα στάδια (2 περ. χλμ.) εξαφανίστηκε μαζί με την ενδιάμεση πεδιάδα. Δύο χιλιάδες Αχαιοί που έσπευσαν την επομένη στον τόπο της καταστροφής δεν μπόρεσαν να συλλέξουν ούτε έναν νεκρό, πράγμα που γίνεται κατανοητό μόνο εάν δεχθούμε ολοκληρωτική καταστροφή της πόλης και θάψιμο των κατοίκων κάτω από ερείπια.

Ερείπια της πόλης ήσαν ορατά στο βυθό της θάλασσας για πολλούς αιώνες μετά την καταστροφή, γεγονός που συνηγορεί υπέρ καθίζησης του εδάφους και όχι κατολισθήσεως της πόλης προς τη θάλασσα. Εκτός από τον Ερατοσθένη και τον Πausανία που επισκέφθηκαν τον τόπο 150 χρόνια περίπου αργότερα ο πρώτος και 500 ο δεύτερος, ρωμαίοι συγγραφείς, ο Οβίδιος και ο Πλίνιος, αναφέρουν επίσης ερείπια στο βυθό. Αλλά και ακόμη αργότερα, ο βυζαντινός χρονογράφος Γεώργιος Σύγκελος και το Πασχάλιο Χρονικό μιλούν για ίχνη των πόλεων Ελικής και Βούρας στη θάλασσα.

Ωστόσο σήμερα τίποτα δεν είναι ορατό από τα ίχνη της Ελικής στο βυθό της θάλασσας ή στην ξηρά. Πού βρίσκεται λοιπόν σήμερα η αρχαία πόλη; Στη θάλασσα, στην ξηρά ή και στις δύο; Στο ερώτημα αυτό προσπάθησε να απαντήσει η έρευνα για την Ελική από τα μέσα του αιώνα μας και μετά. Από το 1950 μέχρι και το 1974 τέσσερις κύριες ερευνητικές προσπάθειες έλαβαν χώρα στην υποτιθέμενη περιοχή, δηλ. στην περιοχή που περικλείεται ανάμεσα στους ποταμούς Σελινούντα στο δυτικό άκρο και Βουραϊκό στο ανατολικό.

Η πρώτη εξερεύνηση βυθού που επιχειρήθηκε τον Αύγουστο του 1950 από Γάλλους δύτες ουσιαστικά δεν μπόρεσε να πραγματοποιηθεί από έλλει-

ψη ορατότητας οφειλόμενη στα στρώματα λάσπης που καλύπτουν τον πυθμένα (Μαρινάτος 1960, Demangel 1949–51).

Υδρολογικές έρευνες που διεξήγε στη συνέχεια ο ακαδημαϊκός Σπ. Δοντάς μεταξύ των ποταμών Σελινούντα και Κερυνίτη έστρεψαν τις πιθανότητες θέσεως της πόλεως στο τμήμα ανάμεσα στα δυο ποτάμια μέσα στη θάλασσα και σε απόσταση ενός χλμ. από την ακτή (Δοντάς 1952).

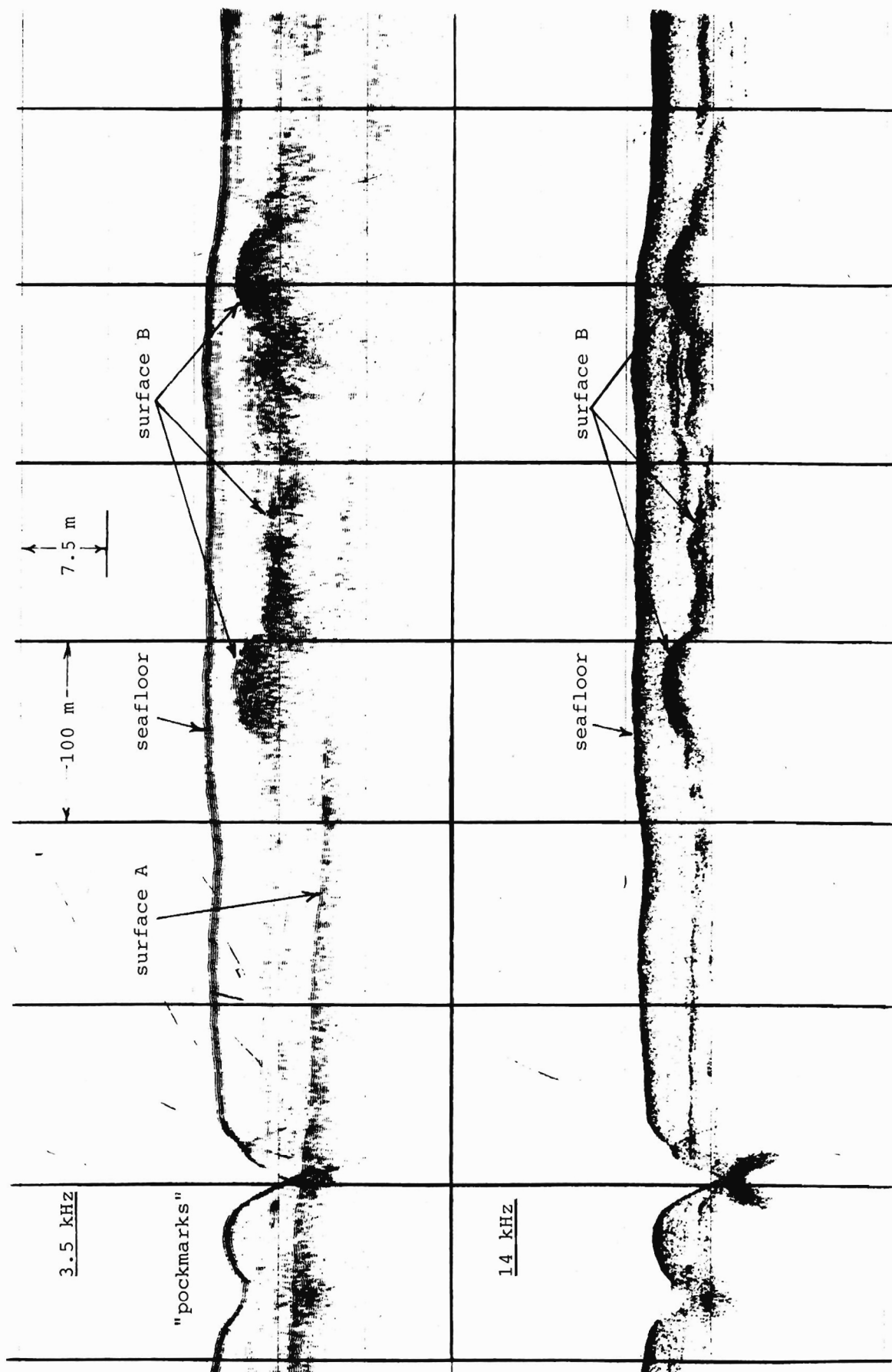
Από το 1966 ως το 1974 ο αμερικανός καθηγητής Η. Edgerton του Μ.Ι.Τ., μετά από πρόσκληση του καθηγητή Μαρινάτου, διεξήγε θαλάσσιες έρευνες με Sonar στην περιοχή δυτικά και ανατολικά του Σελινούντα. Κάποιοι στόχοι ξεχωριστού ενδιαφέροντος που εντοπίστηκαν με τις πρώτες αποστολές στην περιοχή δυτικά του Σελινούντα δεν κατέστη δυνατό να επαληθευθούν στη συνέχεια, αν και πραγματοποιήθηκαν δειγματοληψίες βυθού (Edgerton 1973, 1978, 1979). Θα πρέπει εδώ να σημειώσουμε ότι οι θέσεις λήψεως δειγμάτων βασίστηκαν σε πλοήγηση όψεως και είναι πιθανό να μην πέτυχαν το στόχο.

Κατά το 1973 και 1974 τέσσερις ερευνητικές γεωτρήσεις που διενεργήθηκαν από το τότε ΙΩΚΑΕ, μία στην ακτή βόρεια του Σελινούντα και τρεις μέσα στη θάλασσα ΒΔ, υπέδειξαν ως περιοχή περαιτέρω έρευνας την περιοχή βόρεια από τις εκβολές του ποταμού και κατά μήκος της ακτής (Schwartz & Tziavos 1979).

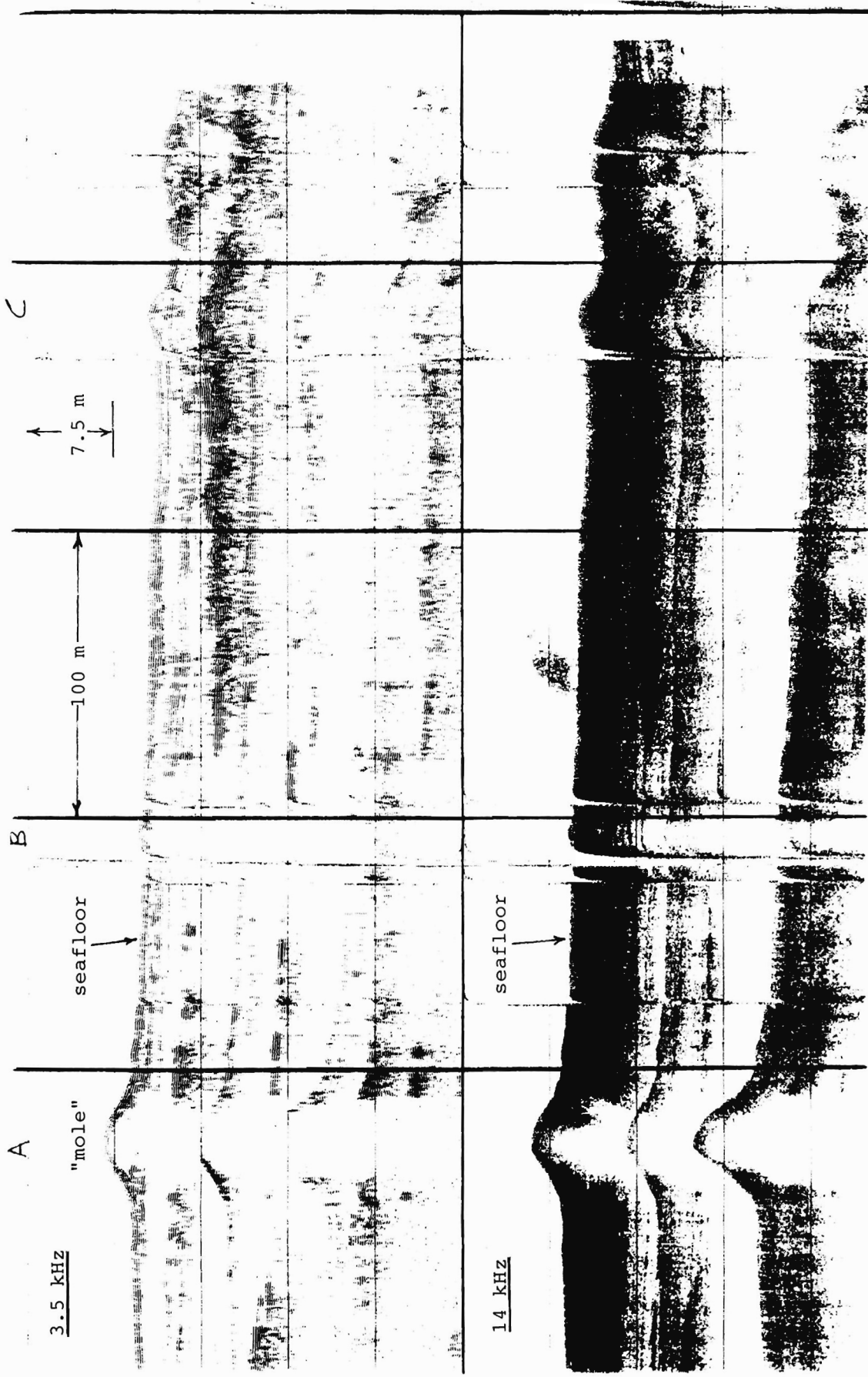
Μέσα σ' όλες αυτές τις προσπάθειες που συγκεντρώθηκαν σχεδόν αποκλειστικά στον θαλάσσιο χώρο, επιχειρήθηκε έρευνα με μαγνητόμετρο στην ξηρά το Μάιο του 1966 από την Eliz. Ralph του πανεπιστημίου της Pennsylvania, χωρίς όμως επιτυχία λόγω μεταλλικών παρασίτων προερχομένων κυρίως από τις παρακείμενες αμπελοκαλλιέργειες (Μαρινάτος 1966).

Μετά από σιωπή δεκαεσσάρων χρόνων πραγματοποιήθηκε το Σεπτέμβριο 1988 νέα υποβρύχια έρευνα από ομάδα της Αμερικανικής Αρχαιολογικής Σχολής Αθηνών, στην οποία συμμετείχα και η ίδια, υπό τον Δρα Steven Soter του Ιδρύματος Smithsonian της Washington και σε συνεργασία με την Εφορεία Εναλίων Αρχαιοτήτων του Υπουργείου Πολιτισμού και Επιστημών.

Κατά τη διάρκεια των εργασιών ερευνήθηκαν επτά περίπου τ. χλμ. στην υποτιθέμενη περιοχή από την παραλία Διγελιωτικών, τρία περίπου χλμ. δυτικά του Σελινούντα, μέχρι το ακρωτήριο Τρυπιά σχεδόν στις εκβολές του Βουραϊκού ποταμού, για

Εικόνα 2.

Εικόνα 3.

πρώτη δηλαδή φορά ερευνήθηκε με Sonar ολόκληρη η υποτιθέμενη θαλάσσια περιοχή (εικ. 1).

Εκτός από τα πιο προηγμένα σε σχέση με το παρελθόν μηχανήματα που χρησιμοποιήθηκαν τον περασμένο Σεπτέμβριο, η συγκεκριμένη έρευνα έχει επιπλέον να παρουσιάσει δύο ουσιαστικής σημασίας βελτιώσεις αφενός στο σύστημα πλοηγώσεως και αφετέρου στη λήψη των δεδομένων Sonar. Χρησιμοποιήθηκε σύστημα εξακρίβωσης θέσεως των στόχων ακρίβειας ενός μ. με βάση τέσσερις σταθμούς μικροκυμάτων που είχαν τοποθετηθεί στην ακτή, δύο στην περιοχή της Ελίκης και δύο στην απέναντι ακτή. Ο έλεγχος του συστήματος γινόταν με υπολογιστή πάνω στο ερευνητικό σκάφος.

Και τα δύο είδη Sonar που χρησιμοποιήθηκαν, το Subbottom Sonar και το Side-Scan Sonar, δέθηκαν λίγα μόλις μέτρα πάνω από τον πυθμένα και όχι αμέσως κάτω από την επιφάνεια του νερού και επομένως μέχρι και 50 μ. πάνω από τον πυθμένα, όπως συνέβη στις προηγούμενες έρευνες, ώστε τώρα να επιτευχθεί υψηλότερη διάλυση. Επιπρόσθετα χρησιμοποιήθηκε μαγνητόμετρο ώστε τα στοιχεία των ηχοβολιστικών να διασταυρωθούν και από τις ενδείξεις δύναμης του μαγνητικού πεδίου. Η περιοχή που ερευνήθηκε καλύφθηκε με διαδρομές παράλληλες προς την ακτή με ενδιάμεση απόσταση 50 μ. Αρκετές επίσης διαδρομές έγιναν κάθετα στην ακτογραμμή σε απόσταση 500 μ. η μια από την άλλη.

Η ανάλυση του όγκου των δεδομένων που ελήφθησαν δεν έχει ακόμη ολοκληρωθεί. Από την προκαταρκτική μελέτη έχουν προκύψει πολλά ενδιαφέροντα στοιχεία αν και δεν μπορεί να λεχθεί πως έχουν παρατηρηθεί χαρακτηριστικά σαφώς δηλωτικά αρχαίων ερειπίων στο βυθό. Η πλήρης επεξεργασία των άριστα διατηρημένων γεωλογικών χαρακτηριστικών του βυθού που έχουν καταγραφεί αναμένεται να δώσει εικόνα της τοπογραφίας της περιοχής σε παλιότερες εποχές εμπερικλείοντας και θέσεις ποταμών και της ακτογραμμής, στοιχείων μεγάλης σημασίας για την κατεύθυνση της περαιτέρω έρευνας του εντοπισμού.

Ενδεικτικά μπορούν εδώ να αναφερθούν κάποια από τα χαρακτηριστικά που συγκεντρώνουν πιθανότητες μη γεωλογικής προελεύσεως και φύσεως με όλες ασφαλώς τις επιφυλάξεις που επιβάλλει η μη ολοκλήρωση της λεπτομερούς μελέτης και ανάλυσεώς τους ακόμη.

Ένα από αυτά είναι οι «στόχοι του Edgerton» που επανεντοπίστηκαν και καταγράφηκαν. Οι στό-

χοι οριοθετούν μια περιοχή 800 επί 500 μ. περίπου που δεν συνδέεται με την ακτή αν και απέχει απ' αυτήν μερικές εκατοντάδες μέτρα (Soter, 1989). Είναι ενδιαφέρον πώς έχουν βρεθεί εκεί αυτοί οι στόχοι χωρίς να παρουσιάζουν ίχνη συνδέσεώς τους με την πηγή που τους δημιούργησε αν η προέλευσή τους είναι γεωλογική. Στην εικ. 2 (Sonar Profile) με την ένδειξη Surface B διακρίνουμε τμήμα των αποκαλυφθέντων στόχων του Edgerton. Μια άλλη ζώνη, η Α, που διακρίνεται κάτω από την επιφάνεια Β των στόχων, βρέθηκε να διατρέχει σχεδόν ολόκληρη την περιοχή που ερευνήθηκε και μάλλον αντιπροσωπεύει επιφάνεια ξηράς παλαιότερης εποχής.

Ένα άλλο χαρακτηριστικό εξίσου ενδιαφέρον είναι μια γεωμετρικής κανονικότητας κατασκευή, σχεδόν κάθετη προς την ακτή, που εντοπίστηκε στο ανατολικό τμήμα της περιοχής που ερευνήθηκε (Soter, 1989). Επειδή βρίσκεται κοντά στο δέλτα παρακείμενου ποταμού και άλλοι δύο παράλληλοι στόχοι καταγράφηκαν λίγο ανατολικότερα (εικ. 3, Sonar Profile, όπου Α το εν λόγω χαρακτηριστικό) είναι πιθανόν να πρόκειται για αυλάκι που σχηματίστηκε από εναποθέσεις χαλικιών ή άλλου υλικού προερχόμενου από υπερχειλίση του ποταμού. Η γεωμετρική όμως κανονικότητα της κατασκευής και επιπλέον η ομοιότητά της σε σχήμα αλλά και διαστάσεις με τμήμα αρχαίου λιμανιού που έχει αποκαλυφθεί στον Ελλαδικό χώρο, τουλάχιστον εισηγούνται την εξακρίβωση της φύσεως της κατασκευής, γιατί αν επιβεβαιωθεί το δεύτερο, δηλαδή το να αποτελεί τμήμα λιμανιού, τότε η σημερινή ακτογραμμή δεν βρίσκεται πολύ μακριά από την αρχαία και επομένως η βυθισμένη πόλη έχει σήμερα κατά το μεγαλύτερο τουλάχιστον μέρος καλυφθεί από ξηρά, αποτέλεσμα των προσχώσεων κατά τη διάρκεια των 24 αιώνων που έχουν παρέλθει από την καταστροφή του 373 π.Χ.

Χωρίς αμφιβολία, βρισκόμαστε σήμερα πιο κοντά στη λύση του μυστηρίου «Ελίκη» απ' ό,τι στο παρελθόν. Η τελευταία υποβρύχια έρευνα, ανεξάρτητα από το αν κάποια από τα στοιχεία που ελήφθησαν αποδειχθούν αρχαιολογικού ενδιαφέροντος ή μη, φαίνεται να στρέφει τη μελλοντική έρευνα του εντοπισμού στην ξηρά. Βεβαίως, η επαλήθευση της φύσεως της γεωμετρικής κατασκευής που εντοπίστηκε στη διάρκεια της έρευνας αυτής πρέπει να αποτελέσει το πρώτο βήμα ευθύς μόλις ολοκληρωθεί η ανάλυση και των μαγνητομετρικών δεδομένων της έρευνας Σεπτεμβρίου 1988. Μια τέτοια εξακρίβωση θα βοηθούσε, στην περίπτωση που αποδειχθεί ότι

πρόκειται για ανθρώπινη κατασκευή, στον καθορισμό της ακριβέστερης περιοχής της Ελίκης που είναι ουσιαστικά το ζητούμενο εφόσον η ευρύτερη περιοχή είναι ήδη γνωστή.

Προς την κατεύθυνση αυτή θα ήταν επίσης ιδιαίτερος χρήσιμη η δοκιμαστική τουλάχιστον εφαρμογή ground-penetrating radar σε συγκεκριμένες θέσεις στη μεταξύ των ποταμών Σελινούντα και Κερυνίτη πεδιάδα, όπου αρχαία λείψανα έχουν αναφερθεί από ντόπιους στο παρελθόν, αν όχι κάλυψη της περιοχής μεταξύ των δύο ποταμών, του παλιού εθνικού δρόμου και της σιδηροδρομικής γραμμής.

Τέλος, συστηματική ανασκαφή στο ύψωμα πάνω από τα χωριά Ελίκη και Ριζόμυλο, όπου αρχαία ερείπια είναι εμφανή, θα πρέπει να θεωρηθεί άμεσης προτεραιότητας ως προς το ζήτημα καθορισμού της ακριβέστερης περιοχής της αρχαίας πόλεως, κυρίως επειδή η συγκεκριμένη θέση των ερειπίων συγκεντρώνει πολλές πιθανότητες να πρόκειται για ακρόπολη, στην περίπτωση μας πιθανόν για την ακρόπολη της Ελίκης.

Η σπουδαιότητα της ανακαλύψεως της Ελίκης, της «υποβρύχιας Πομπηίας» κατά τον R. Demangel, έχει κατ' επανάληψη τονιστεί στο παρελθόν. Εμείς θα θέλαμε να προσθέσουμε πως αυτό που κάνει την περίπτωση της Ελίκης μοναδική είναι το γεγονός ότι χάθηκε σε μια εποχή άνθησης του ελληνικού πολιτισμού και, το σπουδαιότερο, έμεινε ανέπαφη από κάθε ανθρώπινη επέμβαση έκτοτε λόγω των συνθηκών καταστροφής της.

Η έρευνα Σεπτεμβρίου 1988 η οποία προγραμματίστηκε και πραγματοποιήθηκε χάρη στις ακάματες

και μακρόχρονες προσπάθειες της Εταιρείας Φίλων της Αρχαίας Ελίκης, που έχει συσταθεί στο Αίγιο από το φθινόπωρο του 1982 με κύριο σκοπό της την προώθηση του θέματος της αρχαίας Ελίκης, ευχόμεστε να αποτελέσει την καλή αρχή μιας νέας περιόδου στην αναζήτηση της Ελίκης που θα καταλήξει, ως ελπίσουμε σύντομα, στην επαναφορά της στο φως μετά από 2400 περίπου χρόνια.

ΝΤΟΡΑ ΚΑΤΣΩΝΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Demangel, R., Une ville grecque engloutie: Helike, *Bulletin van de Vereeniging tot Bevordering der Kennis van de Antieke Beschaving*. Jaargang XXIV, XXV, XXVI (1949, 1950, 1951).
- Δοντάς, Σ., Υδρογραφική ανίχνευση της εν τω Κορινθιακώ κόλπω καταβυθισθείσης μεγάλης αχαιικής πόλεως Ελίκης, *PraktAkAth* 27, 1952, 90 κ.ε.
- Edgerton, H. E., Search for Helice With Sonar, *National Geographic Society Research Reports*, 1966 Projects, 75-77.
- Edgerton, H. E., Underwater Archaeological Search With Sonar, *Historical Archaeology* v. 10, 1978, 46-53.
- Edgerton, H. E. – P. Throckmorton, Exploration by Sonar and Coring of the Helice Site, Greece, *National Geographic Society Research Reports*, 1970 Projects, 135-141.
- Marinatos, S., Helice: A Submerged Town of Classical Greece, *Archaeology* 13, 1960, 186-193.
- Μαρινάτος, Σ., Έρευνα περί την Ελίκην, *PraktAkAth* 41, 1966, 511 κ.ε.
- Πρακτικά του Α΄ Διεθνούς Επιστημονικού Συνεδρίου δια την Αρχαίαν Ελίκην* (Αθήνα 1981).
- Schwartz, M. L. – C. Tziavos, Geology in the Search for Ancient Helice, *JFA* 6, 1979, 243-252.
- Soter, S., The Search for Ancient Eliki, *Preliminary report to the Society of Friends of Ancient Helike* (March 1989).

SUMMARY

ANCIENT HELIKE

History and Modern Research

The city of ancient Helike on the northern Peloponnesos was the most important city of ancient Achaia from the time of its foundation in Mycenaean times until its destruction in 373 B.C. by a tremendous earthquake and submergence in the Korinthian gulf. Helike was first the capital of the Ionian Dodekapolis and subsequently of the Achaian Dodekapolis. It was also famous as the centre of the cult of Helikonian Poseidon.

Today, the city of Helike lies buried either at the bottom of the sea or on land under sedimental deposits in the plain of Aigialeia, a few kilometers east of

modern Aigio. Attempts to locate Helike have been so far unsuccessful. The most recent underwater sonar survey (September 1988) is expected to answer definitively the question of the existence or not of ruins of the city in the sea and thus to direct future research accordingly.

There is no doubt that the possible recovery of ancient Helike, a city never disturbed since its destruction, will enrich both the history and archaeology of one of the most important periods of ancient Greek civilization, that of Classical Greece.